

Boekbespreking: Taschenlexikon der Wildbienen Mitteleuropas

Hans Nieuwenhuijsen

Erwin Scheuchl & Wolfgang Willner. 2016.
Taschenlexikon der Wildbienen Mitteleuropas. Alle Arten
im Porträt. Wiebelsheim (Quelle & Meyer Verlag), 917
pp. Vanaf € 33,-.

Twee opmerkingen over de titel. “Taschen”
betekent hier ‘zak’ in de zin van zakformaat: 12,5 x
24,5 mm. Dit boek weegt 1,3 kg dus dat stop je niet
even in je zak. “Porträt” is een geschreven portret
van de soort, verwacht dus niet van elke soort een
foto.

De auteurs. Scheuchl is voor ons, leden van de
sectie, een begrip. Het is de auteur van “Illustrierte
Bestimmungstabellen der Wildbienen Deutschlands
und Österreichs” in drie banden (Anthophoridae,
Megachilidae, Melittidae en, samen met Christian
Schmid-Egger, Andrenidae). Wolfgang Willner
heeft bij dezelfde uitgeverij al een lexicon van de
Europese vlinders en de kevers van Centraal Europa
laten verschijnen. Zijn bijdrage aan dit boek bestaat
uit een aantal foto’s.

Nu we het toch over de foto’s hebben. De kwaliteit
hiervan is zeer wisselend. Foto’s van bijen in het
wild wisselen af met foto’s van geprepareerde
soorten. Soms is alleen een man afbeeld, soms een
vrouw, een enkele keer beide seksen. De
natuurfoto’s zijn mooi, die van slecht geprepareerde
specimen echt lelijk. Blijkbaar was het niet mogelijk
Westrich, met zijn schitterende foto’s, te bewegen
mee te doen aan deze uitgave.

Uit het voorwoord blijkt dat het lexicon een actuele
samenvatting wil geven van de biologie van de meer
dan 800 soorten wilde bijen uit Centraal Europa
namelijk Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. Na
Paul Westrich’s boek uit 1989, dat alleen de soorten
uit Baden-Württemberg behandelt, is er niets meer
op dit gebied verschenen. De actuele ‘Nederlandse
Bijen’ uit 2012 geldt alleen voor in Nederland
inheemse soorten. Om in de leemte te voorzien
hebben de auteurs- lees Scheuchl- meer dan 9000 (!)
publicaties over centraal Europese soorten
doorgenomen. Er is ook een klacht: in de
hedendaagse biologie is het onderzoek naar de
leefwijzen van bijen sterk naar de achtergrond
gedrongen door onder andere DNA barcoding en

fylogenetische studies op grond van DNA
onderzoek. Het boek wil weer aandacht vragen voor
de studie van bijen in het wild, ook om leemten in
de kennis die uit het boek blijken, in te vullen.

De Inleiding gaat uitgebreid in op de biologie van
wilde bijen, zoals nestbouw en pollen verzamelen.
Ook worden tips gegeven voor kunstnesten. Over
de bescherming van bijen wordt een harde noot
gekraakt. In Duitsland is zelfs het vervoer van een
dode bij strafbaar maar er is geen sprake van habitat-
bescherming. Dat laatste is wel het geval in
Oostenrijk en Zwitserland, daar worden bij het
aantasten van een landschap de belangen van mens
en dier afgewogen met -merkt de auteur cynisch op-
de bekende uitkomst!

In ‘De opbouw van het lexicon’ wordt uitgebreid
ingegaan op de samenstelling van een
wetenschappelijke naam tot en met de uitleg waarom
sommige auteursnamen tussen haken staan. Ook de
systematiek, de fylogenie en de morfologie komen
ter sprake. Bij de laatste kiest de auteur nog steeds
voor de term ‘cubitale’ in plaats van ‘submarginale’
cellen in de voorvleugel. De rest van de opbouw kan
het best worden weergegeven in de volgende tabel.

Tabel 1. Opbouw van het boek.

Onderwerp	Genus portret	Soortportret
Wetenschappelijke naam	x	x
Duitse naam	x	x
Systematiek	x	x
Nomenclatuur (synoniemen)	x	x
Literatuur	x	
Etymologie	x	x
Lichaamskenmerken	x	
Levenswijze	x	
Bijzonder gedrag	soms	
Verspreiding (globaal)/aantal soorten	x	
Gastheer (alleen bij broedparasieten)		x
Pollenbron	soms	x
Nestbouw	soms	x
Habitat		x
Vliegtijd	soms	x
Broedparasieten	x	x
Verspreidingsgebied verdeeld in aantal deelgebieden. Per deelgebied: landen.		x
Lokale (Du., Oo.,Zw.)		x

Na de uitleg van de opbouw van het lexicon volgen de genera en binnen elk genus de soorten.

Samengevat: de tabellen van Amiet et al. (1996, 1999, 2001, 2004, 2007 en 2010) voor Zwitserland en die van o.a. Scheuchl voor Duitsland en Oostenrijk (1997, 2000, 2006) maken het mogelijk alle centraal Europese (en Nederlandse) bijen op naam te brengen. Met het verschijnen van dit lexicon is het nu mogelijk per soort ook gegevens over de systematiek, verspreiding, habitat, vliegtijd en bloembezoek te weten te komen. De auteurs hebben een geweldige prestatie geleverd. Chapeau! Dit lexicon is een must voor elke bijenliefhebber, amateur en professional.

Literatuur

- Amiet, F., 1996. Insecta Helvetica 12 Hymenoptera Apidae, 1 Teil Allgemeiner Teil, Gattungsschlüssel, *Apis*, *Bombus*, *Psithyrus*. - Schweizerische Entomologische Gesellschaft, 98 p.
- Amiet, F., A. Müller & R. Neumeyer, 1999. Fauna Helvetica 4, Apidae 2. - Schweizerische Entomologische Gesellschaft, 219 p.
- Amiet, F., M. Herrmann, A. Müller & R. Neumeyer, 2001. Fauna Helvetica 6, Apidae 3. - Schweizerische Entomologische Gesellschaft, 209 p.
- Amiet, F., M. Herrmann, A. Müller & R. Neumeyer, 2004. Fauna Helvetica 9, Apidae 4. - Schweizerische Entomologische Gesellschaft, 273 p.
- Amiet, F., M. Herrmann, A. Müller & R. Neumeyer, 2007. Fauna Helvetica 20, Apidae 5. - Schweizerische Entomologische Gesellschaft, 356 p.

- Amiet, F., M. Herrmann, A. Müller & R. Neumeyer, 2010. Fauna Helvetica 26, Apidae 6. - Schweizerische Entomologische Gesellschaft, 316 p.
- Scheuchl, E., 2000. Illustrierte Bestimmungstabellen der Wildbienen Deutschlands und Österreichs Band I: Anthophoridae 2. erweiterte Auflage. - Eigen Verlag, Velden, 158 p.
- Scheuchl, E., 2006. Illustrierte Bestimmungstabellen der Wildbienen Deutschlands und Österreichs Band II: Megachilidae, Melittidae. 2. erweiterte Auflage. - Apollo Books, Stenstrup (Dk.), 192 p.
- Schmid-Egger, C. & E. Scheuchl, 1997. Illustrierte Bestimmungstabellen der Wildbienen Deutschlands und Österreichs Band III: Andrenidae. - Eigen Verlag, Velden, 180 p.